

Berachot Sources 2

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מח עמוד ב

תנו רבנן: מנין לברכת המזון מן התורה? שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת - זו ברכת הזן, את ה' אלהיך - זו ברכת הזמון, על הארץ - זו ברכת הארץ, הטובה - זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר: החר הטוב הזה והלבנון, אשר נתן לך - זו הטובה והמטיב. אין לי אלא לאחריו, לפניו מנין? אמרת קל וחומר, כשהוא שבע מברך - כשהוא רעב לא כל שכן? רבי אומר: [אינו צריך], ואכלת ושבעת וברכת - זו ברכת הזן, אבל ברכת הזמון - מגדלו לה' אתי נפקא, על הארץ - זו ברכת הארץ, הטובה - זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר החר הטוב הזה והלבנון, הטוב והמטיב - ביבנה תקנוה. אין לי אלא לאחריו, לפניו מנין? תלמוד לומר: אשר נתן לך - משנתן לך. רבי יצחק אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר וברך את לחמך ואת מימך, אל תקרי וברך אלא וברך, ואימתי קרוי לחם - קודם שיאכלנו. רבי נתן אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: כבאכם העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקראים. וכל כך למה? לפי שהנשים דברניות הן. ושמואל אומר: כדי להסתכל ביפיו של שאול, דכתיב: משכמו ומעלה גבה מכל העם. ורבי יוחנן אומר: לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כא עמוד א

אמר רב יהודה: מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה - שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת. מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה - שנאמר: כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. אמר רבי יוחנן: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון לפנייה מן ברכת התורה מקל וחומר; ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר: ומה מזון שאין טעון לפניו - טעון לאחריו, תורה שטעונה לפנייה - אינו דין שטעונה לאחריה; וברכת המזון לפנייה מן ברכת התורה מקל וחומר: ומה תורה שאין טעונה לאחריה - טעונה לפנייה, מזון שהוא טעון לאחריו - אינו דין שיהא טעון לפניו. איכא למפרך: מה למזון - שכן נהנה, ומה לתורה - שכן חיי עולם! ועוד, תנן: על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו! תיובתא.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לה עמוד א

הא לא קשיא דמייתי לה בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן. פירוש לאו קל וחומר מעליא הוא זה דאיכא למיפרך כדפרכינן לעיל בפרק מי שמתו מה לאחריו שכן נהנה אלא דהאי סוגיא לא קיימא דהא אסיקנא דסברא הוא וכיון דלא קאי לא דייק עלה:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לה עמוד א

קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן, ולאו קל וחומר ממש הוא דאלו כן שבעת המינין יהיו טעונין ברכה לפנייה מן התורה ואנן תנן לעיל בפ' מי שמתו [כ' ב'] גבי בעל קרי ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו וטעמא משום דלאחריו הוי דאורייתא לפניו לא הוי אלא מדרבנן כדאיתא התם בגמרא ואפילו לר' יהודה דאמר מברך לפנייהם ולאחריהם היינו משום דסבירא ליה דבעל קרי מותר בהם משום דעשאום כהלכות דרך ארץ כדאיתא התם אלא משום דלא סלקא הא שמעתא לא דייקין בה כולי האי.

מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת ברכות דף לה עמוד א

ל"ק כאן קודם ברכה כו'. וענינו כי הכל ברא לכבודו ליתן לו כבוד מעין ברכותיו אבל ליהנות בלא ברכה אין כאן כבוד ועדיין שלו הוא ומה שפירש"י גבי כאלו גוזל להקב"ה את ברכותיו כו' א"צ אלא גוזל ממש להקב"ה אותו דבר שאוכל ונהנה ממנו דקודם הברכה שלו הוא ולגבי כנ"י צריך לפרש כן שגוזל ברכתן שהפירות לוקים כפירש"י וכה"ג אמרינן בספ"ב דמס' סוטה (מח.) משחרב בהמ"ק לא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות כו' כי הברכות מורידין שפע הברכה מלמעלה על הפירות שמברכים עליהן

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לה עמוד א

הכי גרסינן בכל הספרים סברא הוא אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כלומר בכלוהו בין מידי דבר נטיעה ובין מידי דלאו בר נטיעה ובין למאן דתני נטע רבעי ובין למאן דתני כרם רבעי ליכא דטעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו מן

התורה אלא שבעת המינים בלבד שהן טעונין לאחריהן מן התורה הא שאר מינין בין לפנינה בין לאחריהן אין טעונין כלל אלא מסברא וקרא אסמכתא בעלמא.

כסף משנה הלכות ברכות פרק א הלכה ב

[ב] ומדברי סופרים לברך על כל מאכל וכו'. ר"פ כיצד מברכין (שם דף ל"ה) אמרו דילפינן לה מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש, וכתבו התוספות דלאו ק"ו הוא אלא ברכה דלפניו הויא דרבנן ואכתוב בזה בפ"ג. ומ"ש ואפילו נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה. כן כתב רש"י והתוס' בפרק הישן והרשב"א והרא"ש בפרק כיצד מברכין משום דאסור ליהנות מהעה"ז בלא ברכה: ומ"ש וכן אם הריח וכו'. בפרק כיצד מברכין (ברכות מ"ג). ומ"ש וכל הנהנה וכו'. ברייתא ר"פ כיצד מברכין (שם ל"ה): וכן מד"ס לברך אחר כל מה שיאכל וכו'. בראש פרק כיצד מברכין אמרינן דילפינן ברכה לאחריו בכל הדברים משבעת המינין. ופירש"י דכתיב חטה ושעורה וכו' וכתוב בתריה ואכלת ושבעת וברכת ודחי התם בגמרא ראייה זו ואסיקנא אלא סברא הוא אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה.

רש"י מסכת ברכות דף יז עמוד ב ד"ה ואינו מברך

ואינו מברך - ואינו צריך לברך ברכת המוציא.

רש"י מסכת ברכות דף יח עמוד א ד"ה ואין מברכין

ואין מברכין עליו - אין צריך שיברכו לו אחרים בברכת הלחם

ר"ש מסכת דמאי פרק א משנה ד

ומזמנין עליו. כדתנן בפ' שלשה שאכלו אכל דמאי מזמנין עליו ואף על פי שהוא עשיר ואכל בעבירה מצטרף וטעמא מפרש התם בגמ' כיון דאילו בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי ועוד י"ל דמברכין עליו מיירי בברכה שלפניה כגון ברכת המוציא ומזמנין עליו מיירי בברכה שלאחריה כגון ברכת המזון ולפטור אחרים כגון שנים או שלשה שאוכלין ואחד עני שאוכל דמאי מברך הוא על הדמאי בין בתחלה בין בסוף ומיפטרי אחריו ובכל דוכתא דתני מברכין ומזמנין בכי האי גוונא אמרי' כההיא בריש מי שמתו (דף יז ב) ובפ' אלו מגלחין (כג) גבי מי שמתו מוטל לפניו אינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ולא כמו שפ' שם בקונטרס דמותר לאכול בלא ברכה דאם כן מאי אין מברכין עליו ועוד תני עלה בירושלמי בפרק אלו מגלחין (ה"ה) ובפ' מי שמתו (ה"א) ואם בירך אין עונין אחריו אמן אחרים שבירכו אין עונה אחריהם אמן לכך נראה דכולה מילתא איירי לפטור אחרים דאין מברך המוציא לפטור אחרים ולא אחרים פוטרין אותו וכן בברכת המזון דהיינו זימון ותדע דבכל דוכתי קתני לשון פטור דקתני פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות והכא קתני אינו מברך ואינו מזמן ולא קתני פטור מלברך ומלזמן אלא משום דהכא איירי להוציא אחרים ידי חובתן לא שייך ביה לשון פטור והאי דקאמר בירושל' בריש מי שמתו (שם) תני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו מפני כבודו של מת התם לא איירי אלא בק"ש ותפלה ותפילין וכן בגמ' שלנו בריש מי שמתו (דף יח א) דקאמר הכא אפי' חוץ לד' אמות נמי אסור בק"ש ותפלה ותפילין איירי ואפי' קאי אלברך ואלזמן ניחא דאסור לאפוקי ידי חובתן:

תוספות מסכת ברכות דף לט עמוד א ד"ה בצר ליה

בצר ליה שיעורא - היינו דוקא בברכה שלאחריו דבעינן שיעור אבל בברכה שלפניו אפילו פחות מכשיעור דאסור ליהנות בעולם הזה בלא ברכה

כסף משנה הלכות ברכות פרק ג הלכה יב

הלכה יב

[יב] במה ד"א בשאכל מכזית ולמעלה וכו'. נתבאר בראש הלכות אלו. והא דאמרינן בפחות מכשיעור מברך לפניו ולא לאחריו אף על גב דבריש כיצד מברכין (שם דף ל"ה) ילפינן ברכה לפניו מק"ו מברכה דאחריו וא"כ כיון שאינו מברך לבסוף לא הו"ל לברך בתחלה כבר כתבתי בראש הלכות אלו דלאו ק"ו גמור הוא אלא מדרבנן הוא שצריך לברך לפניו כדי שלא יהנה מן העולם הזה בלא ברכה כ"כ התוספות והרא"ש ז"ל. ואכתי קשיא לי מה ראו חכמים להחמיר בברכה שלפניו שהיא מדרבנן יותר מברכה אחרונה שהיא מדאורייתא. ונ"ל שלכך אמרו דבתחלה יברך אפילו על כל שהוא שמא ימלך ויאכל כשיעור ונמצא שהיה צריך ברכה לפניו ואין בידו לתקן אבל לאחריו אוקמוה אדינא שאם אכל כשיעור

יברך ואם לאו לא יברך. ומ"ש רבינו דשיעורא דמשקין ברביעית טעמו מדאשכחן בעלמא לענין אכילת איסורין דחייב בשתיית משקין אסורין ברביעית דומיא דאוכלין בכזית:

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לה עמוד ב

היכי דמי אי דקא שתי ליה. פירוש בעיניה אזוקי קא מזיק ליה. פירוש האי מפסיד השמן הוא וחשוב כמזיק ולא חשיבא הנאה כלל כדתנן לגבי תרומה דמשלם את הקרן ולא חומש. פירוש דאין חומש אלא בנהנה דהתורה אמרה איש כי יאכל קודש פרט למזיק ומן הדין מזיק להקדש פטור אלא דרבנן חייבוהו בקרן כשיש לו בעלים כגון דאתא ליד כהן אבל ודאי אי לא אתא לידא דכהן בלאו הכי נמי פטור דממון שאין לו תובעים הוא:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הלכה יב

ל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף, מפני שהן צ מדברי סופרים,

תוספות מסכת ברכות דף יב עמוד א ד"ה לא לאתויי

לא לאתויי נהמא - ופירש רב אלפס השתא דלא אפשיטא בעיין אזלינן לקולא ואפילו פתח בחמרא וסיים בשכרא יצא. ור"י הי' אומר לחומרא דצריך לברך פעם אחרת.

גליון הש"ס מסכת ברכות דף יב עמוד א

תוס' ד"ה לא כו' לחומרא כו' ולא שייך הכא לומר ספק ברכות לקולא [ובמג"א סימן ר"ט ס"ק ג' הקשה כן] דכבר כתב הרש"א בפסחים קב ע"א בפ"י רשב"ם ד"ה להודיעך כחו. דל"ש כן אלא בברכת המצות דהברכות אינן מעכבות. אבל בברכת הנהנין אסור לאכול בלא ברכה ע"ש. ולא הוי כאן חשש ברכה לבטלה. דאם לא יברך יהא אסור לו לשתות. אח"כ ראיתי באבן העוזר (סימן ר"ד) שכ"כ מסברא דנפשיה ולא הביא דברי הרש"א. ועי' מ"ש לקמן (מ"ט ע"ב) בתוס' ד"ה ר"מ:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לה עמוד א

וכל הנהנה מן העולם בלא ברכה מעל והוא שדרשו לה' הארץ ומלואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ובתלמוד המערב אמרו אמרת לה' ה' אתה טובתי בל עליך אם אכלת וברכת כביכול כאלו משלך אכלת ומ"מ בתוספות כתבו שאחר שסמכוה מן המקרא וכן שעשאוהו כמועל בהקדש מדכתיב לה' הארץ אם שכח ולא ברך או אפי' ספק ברך ספק לא ברך ועדיין הוא אוכל חוזר ומברך ואין צריך לומר ברכה לאחריה של ז' המינים שהיא תורה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נא עמוד א

בעו מיניה מרב חסדא: מי שאכל ושתה ולא ברך - מהו שיחזור ויברך? - אמר להו: מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף? אמר רבינא: הלכך, אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך, דתניא: טבל ועלה, אומר בעלייתו: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה. ולא היא, התם - מעיקרא גברא לא חזי, הכא - מעיקרא גברא חזי, והואיל ואידחי אידחי.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נ עמוד ב

אמר רב יהודה: שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה - מסלקן לצד אחד ומברך. תניא חדא: בולען; ותניא אידך: פולטן; ותניא אידך: מסלקן! - לא קשיא: הא דתניא בולען - במשקין, והא דתניא פולטן - במידי דממאיס, והא דתניא מסלקן - במידי דממאיס.

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף נ עמוד ב

והתניא בולען במשקין, פר"ח ז"ל דטעמא דבולען בלא ברכה משום דכיון דהכניסן בפיו ממאסן ואדחו משתיה דכל אדם, והילכך אין להקפיד על ברכתן וכן דעת הגאונים ז"ל דאינו מברך עליהם כלל משום דהוה להו נראה ונדחה, והואיל ואידחו אידחו, וכדאמר' בסמוך במי שאכל ושכח ולא בירך דאם גמר סעודתו שוב אינו מברך דהואיל ואידחי אידחי ודלא כרבינא, אבל הראב"ד ז"ל פסק בההיא כרבינא, והא דהכא בולען ומברך עליהן בשאין לו אלא הם ואם יש לו זולתן פולטן ומברך על האחרים ושותה, והביא ההיא דגרסינן בירושלמי דגרסינן התם רב הונא אמר הרי שנתן לתוך פיו ושכח ולא בירך אם היו משקין פולטן אם היו אוכלין סולקן לצדדין ואין כאן בולען, וכתב דמסתברא דהא דקאמר פולטן בשיש

לו זולתן. ואני תמה נפסוק הלכה כרבינא ורבינא לא אמר לה אלא מהא דתנן גבי גר טבל ועלה בעליתו אומר אקב"ו וכו', ומסקנא דגמרא ולא היא התם מעיקרא גברא דחיא וכו' אבל הכא מעיקרא גברא חזיא והשתא הוא דאדחי ואמור רבנן הואיל ואדחי אדחי.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף נ עמוד ב

שכח והכניס אוכלין לתוך פיו. במידי דאי זריק ליה ממאיס מסלקו לצד אחד ומברך. במידי דלא מאיס פולטו ומברך כדי שיהא פיו פנוי משום שנאמר ימלא פי תהלתך. במשקין דאי איפשר לסלקן ולברך בולען ולא פולטן מפני שהוא מפסידן לגמרי. ודעת הגאונים ז"ל שאינו מברך לאחר אכילתן מה שהיה ראוי לברך עליהם בתחלה משום דכיון דמכניסן לתוך פיו פגומין הן קצת ואין להקפיד על ברכתן והוו להו נראו ונדחו דשוב אינן נראין וכדאמרין בסמוך גבי רבינא דאמר דאפילו גמר סעודתו מברך המוציא ודחינן בגמ' דלא דכיון דאידיחי אידחי.

רא"ש מסכת ברכות פרק ז סימן לג

לג אמר רב יהודה שכח והכניס אוכלין לתוך פיו מסלקן לצדדין ומברך תני חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן הא דתנא בולען במשקין והא דתנא פולטן במידי דלא מאיס והא דתני מסלקן לצדדין במידי דמאיס פר"ח ז"ל במשקין בולען ואין מברך עליהן משום דאידיחו להן מתורת משקין דאינן ראויין לשתות לכל אדם הלכך אין להקפיד על ברכתו אפי' יכול לברך ע"י הדחק ולא משמע הכי דמשמע בולען ופולטן ומסלקן הכל בענין אחד שיברך עליהן ובמידי דלא ממאיס הצריכו רבנן לפלוט ולברך ובמידי דממאיס התירו לו לסלקן לצד אחד ולברך ובמשקין שאי אפשר בסילוק לצד אחד התירו לו לבלוע ולברך ולא דמי לאכל ושכח ולא בירך עד שגמר סעודתו שאינו מברך דשאני הכא דנזכר שלא בירך בעוד המשקין בפיו ודומה קצת עובר לעשייתו מה שנזכר קודם לבליעה^(ר) אלא שלא היה יכול לברך^ב וכן פי' הראב"ד ז"ל.

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נ עמוד ב

כבר ביארנו שאסור לאכול שום דבר וליהנות בלא ברכה ומי ששכח והכניס אוכלין לתוך פיו ולא בירך ועדיין לא בלען אם היו משקין בולעם ומברך אחר בליעתן ברכה לאחריה ומה שכתבו בה גדולי המחברים בולען ומברך לבסוף לא כיונו לברכה שלפניה כמו שחשבו רבים אלא על ברכה לאחריה וגדולי המפרשים כתבו שלא נאמר כן אלא בשאין שם עוד מאותן משקין לפניו ומוטב שיבלעם ויברך ברכה אחרונה משיפלטם ויפסיד הנאתו וברכתו אבל אם יש לפניו שם משקים מלבד אותם שבלוגמיו פולטן ומשליכן ולוקח מן המשקין ומברך לפניו ואם היו אוכלין שאין פליטתן ממאיסת... כגון מאכל לח מסלקו לצדדין שבחך ומברך עליהן לכתחלה:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הלכה יב

כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף, מפני שהן צ מדברי סופרים, ק שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה, אם היו משקין בולען ומברך עליהן בסוף, ואם היו פירות שאם זרקן ימאסו כגון תותים וענבים מסלקן לצד אחד ומברך ואחר כך בולען, ואם אינן נמאסין כגון פולים ואפונים פולטן מפיו עד שיברך ופיו פנוי ואחר כך אוכל. +/השגת הראב"ד/ שכח והכניס אוכלין כו' עד ומברך עליהן. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ והוא שבדעתו לאכול יותר דאם לא כן הוה ליה גמר עוד נראה לי שאם יש לפניו משקין יותר שאינו בולע מה שבפיו אלא פולט ומה חסרון יש במלא פיו משקין אם יאבדו ולא יהנה מהם בלא ברכה אבל כשאין לו יותר והוא דחוק לאותם שבפיו התירו לבלען ולא יאבדו ותאבד גם כן הברכה שהרי גמר שאם יפלוט אותם ג"כ תאבד שאין לו יותר עכ"ל+.

כסף משנה הלכות ברכות פרק ח הלכה יב

[יב] כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא וכו'. כבר כתב רבינו פ"ד שברכה שאינה מן התורה אינו חוזר ומברך מספק ודייק רבינו לכתוב כל ברכות האלו דמשמע דוקא אלו האמורים בפרק זה שהן מדרבנן אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף אבל ברכה שלאחר המזון שהיא מדאורייתא חוזר ומברך וכמו שכתב בסוף פרק ב'. ומשמע שהוא סובר שאפילו ברכה מעין ג' אינה מן התורה ואפילו על המחיה ולפיכך כתב בסוף פ"ב דין נעלם ממנו ולא ידע אם בירך לאחר המזון חוזר ומברך קודם שכתב ברכת חמשת מיני דגן שבפ"ג: שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה וכו'. (שם) אמר רב יהודה שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד אחד ומברך תני חדא בולען ותני חדא פולטן ותני חדא מסלקן לא קשיא הא דתניא בולען במשקין והא דתניא פולטן במידי דלא ממאיס והא דתניא מסלקן במידי דלא ממאיס נמי לסלקינהו לצד אחד ולברך תירגמא רב יצחק משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר ימלא פי תהלתך. ופירש"י בולען בלא ברכה. פולטן ומברך וחוזר ואוכלן משקין

בולען שאי אפשר לסלקן ואוכלן. לאחד מלוגמיו ולברך ולא לפולטן שמפסידן. והרא"ש כתב פירש ר"ח במשקין בולען ואינו מברך עליהן משום דאיחורו להו מתורת משקין דאינם ראויים לשתות הילכך אין להקפיד אפילו יכול לברך ע"י הדחק ולא משמע הכי דמשמע בולען ופולטן ומסלקן הכל בענין אחד שיברך עליהם ובמידי דלא ממאיס הצריכו רבנן לפלוט ולברך ובמידי דממאיס התירו לו לסלקו לצד אחד ולברך ובמשקין שאי אפשר בסילוק לצד אחד התירו לו לבלוע ולא דמי לאכל ושכח ולא בירך עד שגמר סעודתו שאינו מברך שאני הכא שנזכר שלא בירך בעוד המשקין בפיו ודומה קצת עובר לעשייתו מה שנזכר קודם לבליעה אלא שלא היה יכול לברך עכ"ל. ורבינו שכתב משקין בולען ומברך עליהם בסוף אפשר לפרש דבריו שסובר שאינו מברך ברכה ראשונה וכדברי רבינו חננאל ולפיכך כתב שמברך עליהם בסוף שמברך עליהם ברכה אחרונה בלבד. ויותר נראה לומר דמברך ברכה ראשונה בסוף קאמר דאם לא כן הכי הוי ליה למימר ואינו מברך אלא ברכה אחרונה בלבד ועוד דאי ברכה אחרונה קאמר מאי קמשמע לן פשיטא. וכן נראה מדברי הראב"ד שכתב עליו ומברך עליהם בסוף והוא שבדעתו לאכול יותר דאם לא כן הו"ל גמר עכ"ל. ומשמע שהוא מפרש שרבינו סובר שמברך ברכה ראשונה לבסוף כדברי הרא"ש והוא סובר שאם אין דעתו לשתות יותר הוה ליה גמר והא קי"ל דכל שגמר אינו חוזר ומברך למפרע. ונראה שמאחר שאפשר לפרש דברי רבינו שהם כדברי רבינו חננאל טפי עדיף לפרשם כן וכ"כ ה"ר מנוח שהוא דעת רבינו:

רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף לה עמוד א

גמ'. וז"ל מנה"מ דתנו רבנן קודש הילולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך עכ"ל. עיין ברש"י (ד"ה קדש הילולים) וז"ל בנטע רבעי כתיב ומשמע שני הילולים טעון באכילתו כשתאכלנו בשנה הרביעית שהוא מותר באכילה עכ"ל. לכאורה מבואר בגמ' דיסוד דין ברכת הנהנין הוי חובת שבח, דהרי ר' עקיבא יליף חובת ברכת הנהנין מנטע רבעי, וכשם שחייב הברכה בנטע רבעי יסודו הוי חובת שבח קודם האכילה, וכדילפינן מהילולים שטעון שני הילולים באכילתו, הוא הדין דיסוד דין ברכת הנהנין הוי חייב שבח. ולפי"ז י"ל דלר"ע האוכל בלי ברכה לא עשה מעשה איסור אלא דביטל קיום חובת שבח דהוי חייב דאורייתא אליבא דר"ע דיליף מקרא דהילולים. אמנם צ"ע איך יליף ר"ע מנטע רבעי לשאר מיילי די"ל דהילולים הוי גזה"כ מסוימת דאיכא קיום מצוה לשבח לה' ית' באכילת נטע רבעי, ומנלן דאיכא חובת שבח אף באכילת חולין, וצ"ע.

רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף יז עמוד ב

משנה. וז"ל מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה עכ"ל. ופירש רש"י (ד"ה מי שמתו) וז"ל לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו והויא דומיא דחתן דפטור משום טירדה דמצוה עכ"ל. ומבואר דרש"י סובר דאונן פטור ממצוות מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, ומשום דטרוד במצות קבורת מתו ודומה לחתן דפטור מק"ש משום דטרוד במצוה. וכן היא שיטת הרמב"ם דפסק (פ"ד מהל' ק"ש הל' א' - ג') וז"ל מי שהיה לבו טרוד ונחפז לדבר מצוה פטור מכל המצות ומקריאת שמע, לפיכך חתן שנשא בתולה פטור מקריאת שמע עד שיבוא עליה לפי שאין דעתו פנויה שמא לא ימצא לה בתולים וכו' אבל הנושא את הבעולה אף על פי שעוסק במצוה חייב לקרות הואיל ואין לו דבר שמבלבל דעתו וכן כל כיוצא בזה. מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו פטור מק"ש עד שיקברנו מפני שאין דעתו פנויה לקרות עכ"ל. ומבואר שהרמב"ם השווה פטור החתן מקריאת שמע - שפטור מפני שעוסק במצוה ואין דעתו פנויה, לפטור אונן דפטור ג"כ משום שאין דעתו פנויה לקרות. ונראה דבתרווייהו יסוד הפטור הוא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה.

רבינו יונה מסכת ברכות דף כז עמוד א

אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל כזית מליח וברך עליה תחלה וסוף. ובגמרא פריך למה בירך עליו לבסוף והלא כשהוציא הגרעין (דף לט א) לא ישאר שם שיעור כזית ובפחות מכזית לא היה לו לברך אלא לפניו ברכת שהכל כדי שלא יהנה מן העולם הזה בלא ברכה אבל לבסוף לא היה לו לברך